

שלונסקי חונך את ביכורי שירתם של נתן אלתרמן ואלכסנדר פן

בתום השנה הראשונה לייסוד כתב העת *כתובים*¹ ועם הפילוג שנוצר בין עורכיו אליעזר שטיינמן ואברהם שלונסקי, הבין שלונסקי שחשוב לגבש חבורה מלוכדת של סופרים מודרניסטים שיתופפו סביב *כתובים* וסביב עורכיו. לשם כך השתדל לקרב סופרים צעירים ומבטיחים שיוכלו לחזק את המחנה שלו מול המחנה של ביאליק ויגדילו את חבורת המשוררים הצעירים שיביאו בכנפיהם את "החדש". לכאורה שנא שלונסקי את ההוראה והחינוך והתרחק מהם, אולם נראה שירש מאביו את כישורנותיו הפדגוגיים-חינוכיים וביטא אותם ביחסו אל חבריו המשוררים. נכון היה לתמוך בהם ולהשקיע בהם את מיטב זמנו, לפרסם את ביכורי שירתם, לעודד ולהמריץ אותם, לערוך את שירתם ולנכש את המפריע והמיותר בעיניו. אלכסנדר פן, נתן אלתרמן ורפאל אליעזר היו המשוררים החשובים מבני דורו ששלונסקי חנך ופרסם את ביכורי שירתם בתקופת *כתובים*.

הסופר יוסף סערוני סיפר כי הפגישה הראשונה בין שלונסקי ושטיינמן לבין המשורר אלכסנדר פן הייתה במערכת *כתובים*: "באחד הימים הופיע הגבן החטוב, הפוטוגני והחיוור במערכת *כתובים*. [...] הזר עמד בפתח וסקר במבטו המסנן את אדריכלי הספרות הפורצת הרובצים על האבניים. מפניו הזעופים רעף לגלוג של מוכה-גורל מפונק. בחלל נתקעה התרסתו האילמת: כן, זה אני – ומי אתם? שטיינמן – הארי שבחבורה – הצטנף בפיתו כחוש, חששני וקטן-קומה, עיניו מלפלות-חמקמקות ומתיזות ברקים שנונים. שנונה ובוקרת הייתה גם לשונו המשפדת". הופעת ה"גבן" עוררה בשטיינמן "מעין סלידה. הוא נתכווץ וכחש שבעתיים ועיניו הגבירו לפלופן: מיהו? מה לזה כאן?" לעומתו שמח שלונסקי מאד לפגוש את הצעיר הזר שכותב שירים, ו"העלה חיוך רחב על פניו: הוא תלה תקוות באלמונים שעוד לא הכזיבו, בכל פנים חדשות שנקלעו לכאן ראה תגבורת נוספת לצבא הספרות היוצרת". משקרא את כתב-היד שבידי פן, "נחיריו נתרחבו והרטיטו ועל פניו ריצדו עיוותי חדווה", משום שמצא שמצד אחד שירי פן מושפעים מאד מיסנין, ומצד שני יש בהם חידוש. ואילו שטיינמן – "הארשת החיישנית לא גלשה מעל פניו". פגישה ראשונה זו בין פן לשלונסקי ושטיינמן, המתוארת בפרטים רבים, היא ככל הנראה, כולה או בחלקה, פרי דמיונו של הסופר יוסף סערוני.² נראה שראשית היכרותם של שלונסקי ופן הייתה בשנת 1929, כששלונסקי נסע לבית הבראה "מרגוע" שברחובות. פן היה עדיין בחזקת עולה חדש, שרק לפני כשנה וחצי הגיע מרוסיה. בפגישתם הראה המשורר הצעיר לשלונסקי

שירים אחדים שלו שנכתבו ברוסית, ושלונסקי עזר לו לתרגם אותם לעברית.³ אך גם אם תיאורו של סערוני אינו תואם את העובדות ההיסטוריות, נראה שהצליח לעמוד על משמעות המפגשים בין שלונסקי לבין הסופרים בני דורו שהוא היה להם חונך, והפך להיות בשבילם משורר נערץ, אב או אח בכור, מי שהכניסם בברית השירה העברית.

¹ פרק מביוגרפיה של אברהם שלונסקי העומדת לראות אור בקרוב

² סערוני, מאי 1973

³ הלפרין, 1997, 116–118

שלונסקי אכן שמח לעזור לפן, המשורר העברי-רוסי הצעיר והמוכשר בראשית דרכו. הוא פרסם שניים משיריו, *אכן עייפת דממה כחולה*, בגיליון הראשון שפתח את שנתו הרביעית של *כמובים* (17.10.1929), ועודד אותו להמשיך ולכתוב. ראשית הופעתו של פן בספרות העברית עשתה רושם גדול, קודם כל על בני החבורה עצמם. אליעזר שטיינמן, ששהה אותה שעה בברלין, הגיב במכתבו אל שלונסקי מיום 30.10.1929: "שירי א. פן – יפים. לכתחילה חשדתי, שהם שלך?"⁴ תגובתו של שטיינמן מגלה את יחסם של בני החבורה לפן כאל משורר שלם ובשל, שקירבת הרוח בינו לבינם גדולה ביותר.

לאות רצון וידידות כתב שלונסקי פארודיה בשם *טפשות צהובה* על השיר *דממה כחולה* ששלח אליו פן: הוא החליף את "הצער המתוק" ותחושת "סוף העולם", שבהם היה ספוג שירו של פן, באווירה ארצישראלית יחפנית ופוחזת, ותיאר את פן כשהוא יושב בבית קפה, רעב וחסר פרוטה ורוצה מאד "לסחוב" קציצה, אך חושש מזעמו של השוטר:⁵

דממה כחולה – אלכסנדר פן (בתים 4–5) טפשות צהובה – הפארודיה של שלונסקי

שְׁמָחָה קְטַנָּה שְׁטָפָה עָרוּץ הֶרְחֹב... לְמִי לְבִי? עֵינֵי לְמָה? הִנֵּה אַחַת עֶבְרָה, צְוֹתָה: אָהֵב! – וְנַעֲלָמָה.	כּוֹס תָּה קְטַנָּה עָרוּץ גְּרוֹנֵי תִשְׁטֹף, לְמִי מְעִי? וּפִי לְמָה? הִנֵּה חֲלָפָה קְצִיצָה, צְוֹתָה: תִּטֹּף! וְנַעֲלָמָה.
---	---

תַּעֲלוּמוֹת חוֹלָם פָּנָס חוֹר, קוֹרֵץ לְצֹל – וּכְבֹר חוֹנְקֵת פֶּה החֶשֶׁן הַעוֹר אֵת גְּרוֹן מְחֹר...	רֵב מְזֻמוֹת זוּמָם לְכָב קוֹדֵר... אֵן מְפַחַד הוּא – פֶּן תַּחְנֵק פֶּפוֹ שֶׁל הַשׁוֹטֵר אֵת אֶלְפִסְנֵדֵר פֶּן.
--	---

תחילה נראה היה כי פן עומד להיות חלק בלתי נפרד מהחבורה. התנהלותה הפרובוקטיבית של החבורה מצאה חן בעיניו והוא הסתפח אליה. בביקוריו בתל-אביב, כשלא מצא לו מקום לינה, נהג לישון במשרדי *כמובים* שבשדרות רוטשילד על כרכי *כמובים* שבחדר או על שולחן המערכת...⁶

פן הזדהה גם עם מטרתה של החבורה להעיר ולעורר את הספרות העברית בארץ-ישראל מרבעה, לחדש את פניה ולהכניס לתוכה משב רוח רענן. תרומתו למאבקה של החבורה היה מאמר בשם "מחדש", שאותו פרסם ב*כמובים* ביום 7.11.1929, כשלושה שבועות לאחר שנדפס שירו הראשון. הטרמינולוגיה והנימה שבה כתב פן דומה לזו של שלונסקי ושטיינמן במאבקים בסופרים הוותיקים: "על ראש סלע רם וקרח", כתב, "מתנוססים להם ותיקי הספרות, תוקעים אצבע בחזיהם ומכריזים: 'הננו קלסיקים ממש, ולא מודרניזטורים עלובים, המנסים לשווא לחלל את תומתה המסורתית של הספרות הישראלית, אשר בחסדי מרומים זכינו לחוננה ולכוננה בגובהי שחקים'". כמוהו כשלונסקי וחבריו הצטיירה לו הספרות כ"דשדוש רגליים על מקום אחד ללא זיז חידוש". אך למאמר לוחמני זה לא היה כל המשך. בסופו של דבר, אף שפן היה מקורב לשלונסקי, לא הצטרף לחבורה.

⁴ ארכיון שלונסקי, 10: 3

⁵ הלפרין, 1997

⁶ סערוני, 1973

כמו שלונסקי הושפע גם פן מהמודרניזם הרוסי, אך בשורש נשמתו היה רומנטיקן מושבע, והבדלים שבטעם, כמו גם מתיחות שנוצרה בינו לבין יתר בני החבורה על רקע הצורך שלו להיות המשורר האחד ולא "כינור שני" לצד שלונסקי, היו בין הסיבות שגרמו להתרחקותו. נוסף לכך פן לא הזדהה עם מאבקה של חבורת *כתובים* בביאליק – המשורר שאותו כיבד והעריץ כל ימיו. בתקופה שהמאבק בביאליק היה בשיאו שלח פן למשורר יעקב פיכמן משיריו על מנת לפרסמם בשבועון *מאזנים*. במשלוח שירים לכתב-העת של "אגודת הסופרים" היה מעין מרד בשלונסקי ובחבורתו. פיכמן פרסם שמונה משיריו של פן ב*מאזנים*, שנה ד', ובעובדה זו הייתה משום הצהרה סמויה שהוא אינו שותף למאבקה של חבורת שלונסקי-שטיינמן בביאליק. אולם למרות שפן לא הצטרף למאבקה של חבורת *כתובים*, הוא ראה באותן שנים בשלונסקי מודל לחיקוי. הקירבה הרוחנית ביניהם התבטאה גם במשחקים שנהגו לשחק בשבתם יחד בבתי הקפה "רצקי", "אררט" ו"כסית". נוסף למשחק השחמט, ששניהם היו שטופים בו, נהגו שלונסקי ופן גם להשתעשע בכתיבה משותפת של חרוזי שיר: אחד מהם כתב שורות אחדות ולא הראה לחברו מה שכתב, אך אמר לו מה המקצב וכן את המילים החורזות בסיומי השורות. השני המשיך ואף הוא לא הראה לחברו את שכתב וכן הלאה. אך לאחר שכתבו, סיפר שלונסקי לימים, מצאו כי השורות מתלכדות לכלל משמעות, משום שהיו להן אותן האסוציאציות ואותו עולם נפשי:

שלונסקי: ושוב סוגרים לילות את שערי הדעת, / ושוב פותחת כוס את מחסומי הלב.
פן: והמסובים – סובין. והחברה נוטעת / פרחי-השעמום ב'לא=אכפת של'
לו המראה ידעה את מהותם הביע, / ולו ידעו הבן שפת המראות – אזי...
שלונסקי: האם לא כל אדם נמשל פה לגביע / אשר נפשו נשתית, נשתית עד תום... ודי –
ודי! – קורא הלב, קורא ואין עונה לו. / ודי! די למבין ולא מבין דבר.
פן: והוא – תשוש שיקוי. מכוס לכוס מונה לה / על לילותיו אשר עימה עוד לא עבר.
אך כאן הוא זבול היי"ש. ואם נמשיך – נגיה / מעבר לגבולות של פטט ותירוש.
שלונסקי: הלב – הן הוא נברא לדמוע ולהסיה, / או שמא גם לשתוק את דמדומי הראש.
על כן – מה עוד נאמר ולא אמר שירנו? / מה עוד נשיר, שייך עוד לא שר?
פן: וזעק-אין-מוצא לפתע יעירני, / ונבהל: מרזח, כתמיד נגמר!⁷

במשך כל חייו, הן בשנים שפן היה מקורב לשלונסקי והן בשנים שחל ביניהם נתק, פן לא שכח את העובדה ששלונסקי היה הראשון שתמך בו ועודד אותו בראשית דרכו הספרותית בארץ. גם לאחר שנים של מתיחות על רקע יריבות אידיאולוגית-פוליטית ואישית המשיך להעריך אותו. על ספרו 'לאורך הדרך' כתב לו הקדשה חמה: "זכרתי לך חסד נעורי". בראיון המקיף שנתן ליעקב אגמון בסוף 1969 אמר פן על שלונסקי: "לשלונסקי אני חב חוב גדול. הוא הראשון שהכניס אותי בשערי השירה העברית. ואתה יודע שיש הרבה חניכים שלו, שמאחורי גבו תמיד חורצים לשון. למרות שאין בינינו יחסים קרובים במיוחד, אני תמיד הייתי היחידי שנתן להם על הראש: שיפסיקו להיות צבועים. תמיד שמרתי על כבודו, הואיל וחשבתי שהוא ראוי לזה".⁸ גם שלונסקי מצידו המשיך לכבד את פן כל ימיו ושיתף אותו – גם בתקופה שפן היה מוחרם בגלל היותו קומוניסט – בכל כתבי-העת והעיתונים שערך: *כתובים*, *טורים*, *עמים*, *משמר ואורלוגין*.

⁷ כתב יד בארכיון שלונסקי

⁸ אגמון, 18.5.1972

ביכורי שירתו של אלתרמן

כשנה וחצי אחרי שהתפרסמו בכתובים שיריו הראשונים של פן פרסם שלונסקי את ביכורי שירתו של המשורר נתן אלתרמן, מי שדור הסופרים המודרניסטים נקרא לימים גם על שמו: "דור שלונסקי-אלתרמן". שירו הראשון של אלתרמן, בשטף עיר, התפרסם בכתובים באמצע

מימין: אלתרמן עם יגאל מוסינזון ושלונסקי בקפה "כסית" (באדיבות מרכז קיפ, אוניברסיטת ת"א)

בשנתו החמישית (12.3.1931). באותה שנה למד אלתרמן אגרונומיה בננסי שבצרפת, אך כל מעייניו היו נתונים לשירה והוא שלח לשלונסקי שיר מפרי עטו. האם הגיע השיר לידי שלונסקי באמצעות יצחק אלתרמן, אביו של נתן, כפי שכתב משה דור,⁹ או במכתב שהגיע בצורה סתמית במעטפה שהתקבלה בתיבת הדואר של כתובים בחתימת נ. אלתרמן, כפי שסיפר שלונסקי?¹⁰ אין ספק שסיפורו של שלונסקי מדגיש את הניגוד בין המכתב ה"רגיל" לבין המשורר ה"גדול" ואת ההפתעה שצפונה הייתה במכתב "רגיל" זה: שיר ראשון של משורר שהפך לימים לאחד החשובים בשירה העברית. מכל מקום, השיר הגיע לידי שלונסקי כשיתר בני החבורה לא היו בארץ. שטיינמן נסע לקונגרס הציוני בווינה, יעקב הורוביץ גר מזה שנה וחצי בווינה וחזר ארצה רק במחצית השנייה של מאי 1931 וישראל זמורה גר ברומניה מראשית 1931 ועד יוני 1932. שלונסקי נטל לידי את היוזמה והחליט לפרסם את השיר בהבלטה בעמוד הראשון של הגיליון.

שלונסקי התייחס לאלתרמן כמעט מראשית היכרותם בנדיבות רבה, ומשמצא בו ניצוץ של כשרון היה מוכן לפרסם את שירו של המשורר הצעיר בהבלטה בכתב-העת שערך. אולם דבר זה לא מנע בעדו לערוך את כתב-היד ולהכניס בו שינויים בלא להתייעץ עם המחבר, ממש כפי שנהג ביחס לשירו הראשון של פן (ושל משוררים רבים אחרים). אלא שאלתרמן, בניגוד לפן, לא קיבל את התיקונים והשינויים בעין יפה. המשורר המתחיל היה אסיר תודה על כך ששלונסקי קיבל את פניו בסבר פנים נאות וברוח כל כך אוהדת, והוא שלח לו מיד שירים נוספים, ועם זאת העז להתלונן על כך שהשיר התפרסם בשינויים, ובלא שהתייעצו איתו תחילה. "סימן טוב לך שאתה מקפיד כל כך על כל תג ועל כל פסיק בשירך" ענה לו שלונסקי. הוא טען שחלק מהשינויים אינם אלא טעויות

⁹ דור, 3.4.1970

¹⁰ דורמן, 1991, 71

דפוס שעשה "אותו קטלן ששמו 'מסדר האותיות'". על שאר השינויים, כתב שלונסקי, אפשר לדון, אך עדיף לעשות זאת בשיחה שבעל-פה. לאחר מכן הזמינו ברוחב לב לשלוח לו שירים נוספים וגם "דברי מחשבה". "אם ייטבו", כתב, "נדפיסם בחפץ לב".¹¹

ארבעה שירים נוספים ששלח אלטרמן נדפסו ב*כתובים*, ושלונסקי החל לראות בו חבר לכל דבר בחבורתם. הוא אף ביקש ממנו שיפיץ בנסי את *כתובים* ואת הספרים היוצאים בהוצאה זו. לא עברו ימים רבים ונאמנותו של אלטרמן הועמדה במבחן: בראשית נובמבר קיבל מכתב מהמשורר גבריאל טלפיר, שעמד להוציא לאור את כתב-העת *גית*. טלפיר טען שהתאכזב קשות מחבורת *כתובים* וראה בשירת שלונסקי שירה מיושנת שעסקה בנושאים שהיו אקטואליים באירופה לפני שני דורות. לעומת זאת הוא העריך מאד את אלטרמן מהרגע הראשון, ולאחר שקרא את שירו הראשון ב*כתובים* החליט לנסות לגייסו לכתב-העת שלו.¹² במכתבו ביקש טלפיר מאלטרמן לשלוח מפרי עטו לכתב-העת החדש. בניגוד למצופה ממנו נענה אלטרמן להזמנה לפרסם בכתב-עת מודרניסטי, שביקש להתחרות ב*כתובים*, ושלח לטלפיר את הפואמה *קונצרט לג'ינטה*. עוד בטרם התפרסמה הפואמה נודע לשלונסקי מפי אביו של אלטרמן על כך שהמשורר הצעיר, שזה עתה התקבל במאור פנים בחבורת *כתובים*, מבקש לרעות בשדות זרים. בעיני שלונסקי היה הדבר כבגידה, אולם הוא התאפק וכתב לאלטרמן מכתב, שבו נזף בו מצד אחד ומצד שני גילה לו את הערכתו הרבה כלפיו. "נדע לי מפי אביך, כי מסרת איזו פואמה לקובץ *גית* והצטערתי מאד", כתב שלונסקי. "נדמה לי, כי יש בך כל מה שפוטר אותך מלכתחילה מלנוע על אכסניות מפוקפקות. וודאי חופשי אדם לעשות כטוב בעיניו וגם איני אוהב לעוץ עצות, אבל העובדה הזאת צרמתני ומצאתי לנכון להעריך הערת ידיד".¹³

מדוע שלח אלטרמן מפרי עטו *לגית*? ללא ספק הייתה כאן הצהרת עצמאות, כפי שחשבו מבקרים וחוקרים אחדים, אולם ייתכן שביקש להביע בכך את מורת רוחו מההתקפה הבוטה של שלונסקי על שירו של ביאליק *ראיתכם שוב בקונצרט ידכם*.¹⁴ אין לכך אמנם שום עדויות בכתב או בעל-פה, אך ניתן להעלות השערה זאת בעקבות סמיכות התאריכים, שכן בקשתו של טלפיר הגיעה לאלטרמן בסמוך לפרסום מאמרי שלונסקי נגד ביאליק. עם זאת אלטרמן לא רק שלא רצה לנתק את הקשר עם שלונסקי, אלא ביקש להעמיקו. הוא התרגש ממכתבו של שלונסקי וחש צורך להתנצל ולהוכיח לעורכו הראשון את נאמנותו. הוא כתב לו בלשון כבוד, בגוף שלישי, ותיאר את התרגשותו למקרא האיגרת שלו. "לפני רגעים מספר קראתי את מכתבו ואני כמעט גאה ונרגש מתשומת הלב הזו המיוחדת. דומני כי לו היה הדבר אפשרי הייתי דורש בחזרה את *הקונצרט לג'ינטה* ולו רק למען הוכיח את התודה והאמון שיש בי אליו. עלי להגיד לו, כי דווקא עניין זה של 'אכסניה' חשוב הוא לדידי".¹⁵ אלטרמן ראה בשלונסקי את מי שבזכותו הפך למשורר. הוא היה אסיר תודה על כך ששלונסקי הכיר בכישרונו וחשב כי "לו סירב בשעתו להדפיס את שירי הראשון הייתי פוסק מכתובה לעידן עידנים ואולי אפילו ללא שוב (אין מקום להאריך...)". אולם למרות שאלטרמן טען במכתבו כי לו היה הדבר אפשרי היה מבקש מעורך *גית* להחזיר לו את שירו ונמנע מפרסומו, הוא המשיך ושלח בשנת 1932 את שיריו הן ל*כתובים* (9 שירים) והן ל*גית* (5 שירים). היה בכך לא רק מעשה של התגרות בשלונסקי אלא אפילו מעין העמדתו לפני הברירה: להסתגל למידת החירות שהמשורר הצעיר תובע לעצמו ולבלוע אותה או להיפרד ממנו. שלונסקי העדיף להסתגל ל"משוגותיו" של אלטרמן.¹⁶

¹¹ ארכיון שלונסקי, 31.3.1931, 3:9-566

¹² טלפיר, 29.12.1975

¹³ 13.12.1931, דורמן, 1991, 73

¹⁴ *כתובים*, 4.11.1931, 26.11.1931

¹⁵ ארכיון שלונסקי, 24.12.1931, 3:10-2, הלפרין ושגיב, 1980

¹⁶ מירון, 2001, 271-270

ברור היה לו כי אלתרמן לא הלך בעקבות המודלים המסורתיים של ביאליק וטשרניחובסקי, ואף לא בעקבות המודלים השיריים המודרניסטיים מבית מזרשם של גרינברג, פוגל או יצחק למדן. המשקל והחריזה המוקפדים והלשון הפיגורטיבית הצביעו בבירור על השפעתו שלו, והוא ראה בו את תלמידו וממשיך דרכו.¹⁷ אלתרמן מצידו חש קשר עמוק לשלונסקי. קשר זה נבע לא רק מעצם התודה שחש כלפי המשורר שפרסם את ביכורי שירתו, אלא גם משום ששירתו של שלונסקי השפיעה עליו עמוקות ופתחה לפניו שערים חדשים. לימים תיאר אלתרמן את הרושם העז שהשאיר עליו שירו של שלונסקי בפתח מערהשפורסם בכתובים (13.8.1931): שורותיו של השיר העבירו בו "רעד שרירי, חשמול עצבים וסרן מחשבה טובב". לעומת חבריו שטענו שהשיר אמנם נהדר, "אבל לא מובן", הוא עצמו ראה בו את "השירה האמיתית" בה"א הידיעה. "כך מדבר האדם החי כולו, על נפשו ומוחו ודמו. כך מדבר גם הטבע החי, הנושם ובוכה וצוהל בין הארץ והשמים".¹⁸

מה הפעים את אלתרמן בשירו של שלונסקי עד כדי כך שתיאר את שורות הסיום כשורות שירדו עליו "כשמן מרפא מבורך"? לדעת דן מירון שירו של שלונסקי בפתח מערה לא רק הרשים את אלתרמן כשיר מופלא, אלא נגע בנימים נסתרות בנפשו. בשירו של שלונסקי מצא אלתרמן את הדרך השירית המתאימה לעיבוד יחסיו המורכבים עם אביו, להטמעת "תחושותיו ומועקותיו

אלתרמן בחברת שלונסקי, תמונה משנות החמישים. צילם: המשורר שלמה טנאי

האישיות במשהו גדול, רחב וכללי מהן" ולהרחבת "תחום האמירה השירית אל מעבר לפרטי, לאישי, למוגבל". שירי שלונסקי ענו כמעט בשלמות על צרכים נפשיים עמוקים של אלתרמן ואפשרו לו גם לתת מוצא לכאב שלו וגם לעדן ולרסן אותו. שלונסקי, טוען מירון, כאילו המציא לאלתרמן הצעיר את המודל הפואטי שהיה דרוש לו.¹⁹

אלתרמן המשיך לשלוח מפרי עטו לכתובים, ושלונסקי פרסם בהבלטה. בראשית אוגוסט 1932 חזר אלתרמן ארצה מלימודיו בננסי שבצרפת, והצטרף לחבורת כתובים. כמו פן, גם אלתרמן מעולם לא שכח לשלונסקי את חסד פרסום השיר הראשון, וגם לאחר שהפך בעצמו למשורר נערץ בחבורת יחדיו המשיך להכיר לו תודה מעומק ליבו. בנשף שערך זמורה בביתו לרגל צאת ספרו של שלונסקי

¹⁷ מירון, 2001, 172

¹⁸ ארכיון שלונסקי, 24.12.1932, 2:10-3

¹⁹ מירון, 2001, 160, 258-261

שירי המפולת והפיוס ביוני 1938 הרבה אלתרמן בשתיית קוניאק, שעזר לו לפתוח את סגור ליבו, ונשא נאום מרגש על פגישתו הגורלית עם שלונסקי, שלדעתו עיצבה את דרכו כמשורר.²⁰ הוא חילק את חייו לשניים: לפני פגישתו עם שלונסקי ולאחריה. לפניו היה כאדם המתהלך בעולם "בלי שם, בלי מקצוע, בלי לידע מה לעשות". הוא הגדיר את עצמו באותה תקופה כ"נגר בית", שכתב שירי הזמנות לאירועים משפחתיים חגיגיים. באותה תקופה קרא את שירי יל"ג וביאליק, אך הם לא עוררוהו להיות "משורר באמת". אבל לאחר שקרא בכתיבתו את שירו של שלונסקי עזאל, סיפר אלתרמן, "רקדתי על הרצפה". הוא הסכים עם דעתו של שלונסקי כי כדי לכתוב שיר יש להתרחק מן החוויה: "לא צריך להתמזג עם הנושא. צריך להיפרד מן הנושא". הוא קבע בפסקנות כי לולא שלונסקי לא היה "לוקח לעולם עט ביד, לא היה בשביל מי ובשביל מה". "לולא א. שלונסקי הייתי עכשיו אגרונום", הוסיף.

את שלונסקי תיאר אלתרמן כמי שתמך בו ובמשוררים אחרים ובה בעת נתן להם להתפתח כמשוררים בלי לאכוף עליהם את דעתו: שלונסקי "פתח שער, [...] החזיק את המפתח, עמד על יד הדלת", ואיפשר למשוררים ללכת בדרכם שלהם. "הוא פתח לעצמו ואחרים נכנסו; אבל כשנכנסו לא יגרש אותם; הוא לא היה כקופאי; אני זוכר מעצמי; להפך – הוא נתן שלושה כרטיסים". אלתרמן היה בטוח כי לו שלח את שירו לכתב-עת כמו מאנז' או גליונות – איש לא היה מדפיס אותו, כי "זה שיר לא כל-כך טוב". אבל שלונסקי זרק את ה"לא כל-כך" ונשאר "טוב". "שלונסקי יושב עם חכה ביד ושולה דגים. גם האחרים יש להם חכה, אבל מיד כשהם רואים דג – מעלים את החכה ומסתלקים, אין דג! רק שלונסקי רואה דג – תפוש! הנה העלה אותו", סיים אלתרמן את נאומו הנרגש.²¹

לאחר שאלתרמן פרסם את ספרו הראשון, *כוכבים בחוץ* (1938), דרך כוכבו ונוצרה בינו לבין שלונסקי מתיחות ואף מרידות, הן בגלל סיבות אישיות והן בגלל חילוקי דעות פוליטיים. אולם גם אז המשיכו השניים להעריך איש את רעהו ולשמור בליבם פינה חמה זה לזה. אלתרמן המשיך לראות בו את אביו הרחנני שעזר לו לצעוד את צעדיו הראשונים בשדה הספרות. על ספרו *שמחת*

עניים שהגיש לשלונסקי כשי ליום הולדתו רשם את המשפט: "לאברהם שלונסקי, החבר הראשון והתמיד, באהבת רע ותלמיד". ביובל החמישים של אלתרמן אמר עליו שלונסקי כי הוא "אחד החכמים והאצילים שבין משוררי הדור הזה".²²

העובדה ששלונסקי צירף אליו בתקופת *כוכבים* משוררים בעלי שיעור קומה כמו פן, אלתרמן רפאל אליעזר ואברהם חלפי, נתנה את אותותיה בציבור, ויצרה רושם – למרות כל ההבדלים שבין המשוררים האלה – שהחבורה המודרניסטית עולה ופורחת.

מקורות

אגמון יעקב, "שאלות אישיות לשלונסקי בראיון ליעקב אגמון", שודר לראשונה בגלי צה"ל, ערה"ש תשל"ג, 9.9.1972. נדפס בתוך מוסף הארץ, תחת הכותרת: "הצוף שהיה לדבש, יעקב אגמון שואל את שלונסקי שאלות אישיות", כ"א בתשרי תשל"ג, 29.12.1972.

דור משה, "דיוקנו של המשורר כחלוץ צעיר", מעריב, ימים ולילות, ה' באייר תשל"ל, 13.3.1970.

דורמן מנחם, *נתן אלתרמן, פרקן ביוגרפיה, הוצאת הקיבוץ המאוחד*, 1991.

הלפרין חגית (בהשתתפות שגיב גליה), *מעגבניה עד סימפוניה, השירה הקלה של אברהם שלונסקי, הוצאת ספרית פועלים ומכון כץ*, 1997.

²⁰ טורים, ב', 22.6.1938; 23.6.1938; זמורה, 18.11.1983.

²¹ זמורה, 18.11.1983.

²² שלונסקי, 5.8.1960.

- הלפרין חגית ושגיב גליה, ארכיון אברהם שלונסקי (חוברת), מכון כץ, 1980.
- זמורה ישראל, "אלתרמן מתוודה בנשף לשלונסקי", הביאה לדפוס: זהר שביט, ידיעות אחרונות, י"ב בכסלו תשמ"ד, 18.11.1983.
- דורמן מנחם, ראיון עם גבריאל טלפיר, 29.12.1975, מרכז קיפ, אוניברסיטת תל-אביב.
- מירון דן, פרפר מן התולעת, נתן אלטרמן הצעיר – אישיותו ויצירתו, מחזור שיחות ראשון: 1935–1910, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 2001.
- סערוני יוסף, "קווים חפזים לדמותו", ידיעות אחרונות, 25.5.1973.
- שלונסקי אברהם, "ראיתכם שוב בקוצר ידכם", כתובים, שנה ו', גיליון א', כ"ח בחשון תרצ"ב, 4.11.1931. [בחתימת: אשל].
- שלונסקי אברהם, "חבלי שיר", כתובים, שנה ו', גיליון ג', ט"ז בכסלו תרצ"ב, 26.11.1931.
- שלונסקי אברהם, "לנתן אלטרמן", על המשמר, 5.8.1960.

הופיע לראשונה בגיליון גג מס. 22 יולי 2010 בעריכת חיים נגיד, בהוצאת איגוד הסופרים בישראל.